

Fanon XXI. századi olvasata

„Javíthatatlanul a saját koromhoz kötődöm” – vélekedett Frantz Fanon első könyvében (1970), a *Fekete bőr, fehér maszkok*ban (Peau noire, masques blancs). Ez a kor természetesen az antikolonialista küzdelmek korszaka volt. Fanon 1925-ben született az akkor Franciaországhoz tartozó Martinique szigetén, ahol Aimé Césaire tanítványa lett; a második világháborúban a szövetségesek oldalán harcolt, majd Lyonban tanult orvostudományt és pszichiátriát. Hamar ismertté vált könyve, a *Fekete bőr, fehér maszkok* 1952-ben jelent meg, és komoly hatással volt a korszak franciaországi értelmiségi köreire. A kötet szenvedélyes segélykiáltás volt „a fehér világba vetett fekete ember tapasztalatairól”.¹ 1953-ban, egy évvel a függetlenségi háború kirobbanása előtt Fanon megkapta kinevezését az algériai Blida pszichiátriai intézetbe, ahol igen hamar döbbenetesen szembesült azokkal a kínzásokkal, amelyekről algériai betegek beszámoltak neki. Mivel ekkor már azonosult ügyükkel, lemondott állásáról és Tunéziába utazott, ahol felajánlotta szolgálatait az Algériai Köztársaság ideiglenes kormányának (Gouvernement Provisoire de la République Algérienne – GPRA). Hosszú cikkeket írt a forradalom lapjába, az *El Mudzsahid*be.

1960-ban a GPRA nagykövetség Ghánába küldte, amely akkoriban az afrikai egységmozgalom tényleges központja volt. A GPRA nem csupán a ghánai kapcsolatok megerősítését várta tőle, hanem azt is, hogy összeköttetést teremt azokkal a függetlenségi harcokat folytató afrikai nacionalista szervezetekkel, amelyek vezetői gyakran megfordultak Accrában. Én magam itt találkoztam először Fanonnal 1960-ban, és hosszas beszélgetéseket folytattunk a világpolitikai helyzetről. Egyfelől roppant lelkes volt a nemzeti felszabadító mozgalmak globális hullámnak látván, ugyanakkor már ekkor zavarták azok a korlátok, amelyeket több ilyen mozgalom vezetésében is látott – ezeket a kellemetlen érzéseit azután utolsó könyvében alaposan kifejtette. Nem sokkal ezt követően kiderült, hogy leukémiás. Először a Szovjetunióba, majd az Egyesült Államokba utazott kezelésre, ám azok eredménytelennek bizonyultak. Lehetőségem nyílt meglátogatni a washingtoni kórházban, ahol a születőben lévő amerikai fekete polgárjogi mozgalomról beszélgettünk, amely teljesen elbűvölte őt. Ugyanakkor igen rossz szemmel nézte az Egyesült Államok külpolitikáját: „Az amerikaiak nem bocsátkoznak párbeszédbe; továbbra is csak monologizálnak” – jelentette ki. Életének utolsó évében

elkeseredett energiával írta könyvét, amely halála után *A föld rabjai* címen jelent meg. Még elolvashatta Jean-Paul Sartre-nak a könyvhöz írott híres előszavát, amelyet kiválónak talált. A könyv címe (franciául: *Les damnés de la terre*) természetesen az *Internacionálénak*, a világ munkásmozgalmi indulójának kezdő sorából származik. Fanon 1961-ben halt meg, fájdalmasan fiatalon.

Ez az utolsó kötet – és nem a *Fekete bőr, fehér maszkok* – volt az, amely világszerte ismertté tette Fanon nevét, beleértve természetesen az Egyesült Államokat is. A könyv afféle bibliává vált azok számára, akik az 1968-as világforradalomban kicsúcsosodó nagyszámú és sokszínű mozgalmak résztvevői voltak. Ám a '68-as lángok kilobbanásával *A föld rabjai* körül is elcsendesedett a láрма. Az 1980-as évek végének különféle identitás- és posztkoloniális mozgalmi első könyveként fedezték fel újra, de olyan formában interpretálták, hogy abból többnyire kimaradtak Fanon fő szempontjai. Amint arra a *Fekete bőr, fehér maszkok* bevezetőjében rámutatott, Fanon úgy látta, hogy a feketék elidegenedésének megszüntetéséhez többre lenne szükség, mint amit a freudista pszichoanalízis nyújtani tud. Freud a filogenetikuson túllépő ontogenetikus kifejtés mellett érvelt; Fanon szerint viszont szociogenetikus megközelítésre van szükség. Bár a *Fekete bőr, fehér maszkok* harminc évvel megjelenése után a posztmodern kánon egyik központi szövegeként éledt újjá, a könyv maga semmiképpen sem egy felhívás az identitáspolitikák mellett. Éppen ellenkezőleg, ahogyan azt Fanon kifejtette:

„A színes ember tragédiája abban a tényben leli magyarázatát, hogy rabszolgává tették.

A fehér ember tragédiája és elembertelenedése abban a tényben leli magyarázatát, hogy valahol magát az embert pusztította el.

És még ma is ezt az elembertelenítést igyekeznek racionálisan fenntartani és megszervezni. De én, mint színes ember, amennyiben lehetővé válik számomra az abszolút létezés, nem tehetem meg, hogy a visszamenőleges sérelmek világába zárkózom.

Én, a színes ember, csupán a következőt akarom:

Hogy az eszköz soha ne nőhessen az ember fölé. Hogy az ember általi rabságba vetése egyszer s mindenkorra véget érjen; bárkié bárki által. Akkor talán lehetővé válik számomra, hogy felfedezem és szeressem az embert, akárhová is tartozzon.

A négert nem. Nem inkább, mint a fehér embert.” (Fanon 1970, 164–165)

Bármi volt is Fanon, nem volt posztmodernista. Leginkább talán úgy jellemezhetjük, hogy részben marxista freudista, részben freudista marxista, legnagyobb részben pedig teljes mértékben elkötelezte magát a forradalmi felszabadító mozgalmak támogatására. Ha a saját korához tartozott is, munkássága számos dolgot jelenthet ma is, számunkra is. A *Fekete bőr, fehér maszkok* legutolsó mondata így hangzik: „Végso imám: ó, testem, tegyél engem mindig kérdező emberré!” Az állandó vizsgáló-

dás eme szellemében ajánlom észrevételeimet arról, hogy mennyiben érvényesek Fanon gondolatai a XXI. században.

Fanon könyveit újraolvasva leginkább az fogott meg, hogy mennyi olyan kijelentés van bennük, amelyeknek igazában Fanon teljesen biztosnak látszik, különösen, ha éppen másokat bírál; másodsor pedig az, ahogy ezeket a kijelentéseket, néhol oldalakkal később, azok a részek követik, amelyekben Fanon kifejezi bizonytalanságát, hogy mi lenne a legkedvezőbb fejlődés, mire is lenne szükség, és hogyan lehetne azt elérni. Az is megfogott, akárcsak Sartre-ot, hogy ezek a könyvek jórészt egyáltalán nem a világ hatalmasait szólítják meg, hanem a „föld rabjait”, azokat, akiket Fanon jórészt a „színes emberek” kategóriájába sorolt. Fanon soha nem mulasztja el kifejezni haragját a hatalmasokkal szemben, akik egyszerre kegyetlenek és leereszkedők. De még inkább dühös azokra a színes emberekre, akik viselkedésükkel és hozzáállásukkal hozzájárulnak az egyenlőtlenség és a megaláztatás e világának fenntartásához, gyakran csupán azért, hogy cserébe néhány morzsa leessen nekik. A következőkben három olyan dilemmát járok körül, amelyek véleményem szerint Fanon számára fontosak voltak – az erőszak alkalmazását, az identitás kifejezését és az osztályharcot.

Ami annyi támadást és figyelmet – csodálatot csakúgy, mint elutasítást – váltott ki *A föld rabjaival* kapcsolatban, az a könyv első, az erőszakról szóló fejezetének kezdő mondata volt: „Nemzeti felszabadulás, nemzeti újjászületés, a nép visszahelyezése nemzeti jogaiba, Commonwealth – bármilyen elnevezést használunk, bármilyen új címkével látjuk el, a dekolonizáció mindig erőszakos jelenség.” (Fanon 1985, 53)

Ez vajon most analitikus megfigyelés, avagy ajánlott politika? A válasz talán az, hogy Fanon mindkettőnek szánta. Meglehet, maga sem volt tisztában azzal, hogy melyik értelmezésnek van prioritása; és az is lehet, hogy ez egyáltalán nem is számít. Az a gondolat, hogy az alapvető társadalmi változások soha nem mennek végbe erőszak nélkül, nem volt új. A XIX. század összes radikális emancipatorikus mozgalma úgy gondolta, hogy a kiváltságosok soha nem fognak önkéntesen lemondani hatalmukról; a hatalmat mindig el kell ragadni tőlük. Ez az elképzelés segített meghatározni a társadalmi változás „forradalmi”, illetve „reformista” útja között feltételezett különbséget. Ám az 1945-öt követő időszakban a „forradalom” és a „reform” megkülönböztetésének hasznossága már megkopott – és éppen a legtűrelmetlenebb, legdühösebb, a megalkuvásra legkevésbé hajló mozgalmak militánsainak körében. Ez az oka, hogy az erőszak alkalmazásának kérdése nem szociológiai elemzésként, hanem politikai ajánlásként került a figyelem középpontjába.

Ha a „forradalmi” mozgalmak hatalomra kerülve – úgy tűnik – keveset váltottak be egykori ígéreteik közül, akkor az is igaz, hogy a „reformista” mozgalmak sem teljesítettek sokkal jobban ezen a téren. És itt válik am-

bivalenssé az erőszakkal kapcsolatos politika. Az algériai nacionalisták saját történetük során maguk is keresztülmentek ezen a cikluson. Ferhát Abbasz, aki 1958-as megalakulásától 1961-ig volt a GPRA elnöke, politikai élete első három évtizedét reformistaként töltötte, és végül rá kellett döbennie, hogy sem ő, sem pedig mozgalma nem ért el semmit. Ebből arra a következtetésre jutott, hogy Algéria számára az egyetlen követhető út az erőszakos felkelés, már ha az ország nem akar mindörökre „szolgaságban”, gyarmati sorban maradni.

A *föld rabjaiban* Fanon három pontban látszik megvizsgálni az erőszak alkalmazásának politikai taktikáját. Először is, a „manicheus” gyarmati világban ennek eredeti forrása a gyarmatosítók által gyakorolt folyamatos erőszak: „A nép, amely mást sem hallott, mint hogy kizárólag az erőszak nyelvén ért, most úgy dönt, hogy az erőszak nyelvén fejezi ki magát. Voltaképpen a gyarmatos mindig azt az utat jelezte számára, amelyet most neki is követnie kell, ha szabadságot akar. A gyarmatosított által választott érvet előbb a gyarmatos hozta föl ellene, most viszont – így fordulnak visszájukra a dolgok – a gyarmatosított állítja, hogy a gyarmatos egyedül az erőszakból ért.” (Fanon 1985, 92)

Másodsor, az erőszak átalakítja a gyarmatosítottak társadalmi pszichológiáját csakúgy, mint politikai kultúrájukat: „A gyarmatosított számára az erőszak, mivel ez egyedüli munkája, pozitív, alkotó jelleget is ölthet. Az erőszak gyakorlata mindenre kiterjed, hiszen mindenki láncszemévé válik az erőszak nagy láncolatában, az erőszak hatalmas szervezetében, amely az először a gyarmatosító által alkalmazott erőszak visszahatásaként jött létre. A csoportok kölcsönösen magukra ismernek egymásban, s a leendő nemzet máris egységes. A fegyveres harc mozgósítja a népet, azaz ugyanarra az egyirányú útra tereli.” (Fanon 1985, 101)

A harmadik pont mindazonáltal ellentmondani látszik a második pont optimizmusának, a nemzeti és emberi felszabadulás felé vezető, visszafordíthatatlannak tűnő útnak, amiről a kötet első fejezete szól. A könyv második és harmadik fejezete – amelyek már az algériai nemzeti felszabadító háború idején íródtak – különösen érdekesek abból a szempontból, hogy milyen megvilágításba helyezik az első, az erőszakról szóló fejezetet. A második fejezet – „A spontaneitás ereje és gyengeségei” – a nacionalista mozgalmak átfogó kritikáját adja. A nacionalizmus „belső gyengesége”, állítja Fanon, hogy „a legöntudatosabb elemekhez fordult: a városi proletariátushoz, a kézművesekhez, a hivatalnokokhoz, tehát a lakosság alig egy százalékát képviselő töredékhez. [...] A nacionalista pártok óriási többsége igen bizalmatlan a falusi tömegekkel szemben [...] Az elnyugatiasodott elemek olyan érzelmeket táplálnak a paraszttömegek iránt, amelyek az ipari országok proletariátusa körében fellelhető érzelmekre emlékeztetnek.” (Fanon 1985, 114–116)

Éppen ez a belső gyengeségük az, ami miatt nem lehetnek forradalmi mozgalmak, hiszen azok nem alapozhatnak a nyugatosított proletariátusra, csupán arra a gyökértelenné tett parasztságra, amely a városi

centrumok külső övezeteibe szorult: „Ez a tömeg, a nyomornegyedek népe, a lumpenproletariátus lesz a városi felkelés lánzsahegye. A lumpenproletariátus, ez az éhező, törzsből, nemzetségből kihullott sereg alkotja a gyarmatosított nép egyik legösztönösebben, legradikálisabban forradalmi osztályát.” (Fanon 1985, 130)²

Ezután Fanon áttér a törzsi kötelékeitől megfosztott lumpenproletariátus felmagasztosításáról a hatalomra került nacionalista mozgalmak természetének elemzésére. Éles, bocsánatot nem ismerő szavakat használ, és könyvének egyik legismertebb mondatában így bélyegzi meg politikájukat: „Az egypártrendszer a nyílt, leplezetlen, lelkiismeretlenül cinikus burzsoá diktatúra modern változata.” (Fanon 1985, 161) Az elmaradott országok nemzeti burzsoáziája ellen „nem azért kell küzdeni, mert hátráltatja az egész nemzet harmonikus fejlődését”, jelenti ki Fanon. „Egyszerűen azért kell elszántan fellépni ellene, mert a szó szoros értelmében semmire sem jó.” (Fanon 1985, 169) Ezt követően pedig világosan és egyszerűen elutasítja a nacionalizmust: „A nacionalizmus nem politikai elmélet, nem program. Ha valóban meg akarjuk kímélni országunkat az ilyen visszalépésektől, a megtorpanásoktól és törésektől, akkor a nemzettudatból mielőbb politikai és társadalmi öntudatot kell formálni. Az a burzsoázia, amely a tömegeknek egyedül a nacionalizmust veti táplálékul, hűtlen lett hivatásához, és szükségképpen ballépések sorozatába gabalyodik.” (Fanon 1985, 191–192)

Ez az a pont, ahol Fanon második témám, az identitás felé fordul. Először is leszögezi, hogy az ősi civilizációk egykori nagyságával való dicsekvés természetesen senkit sem képes jóllakatni. Ám legitim eszköze lehet a nyugati kultúrától való távolságtartásnak. A kultúra faji alapra helyezéseért a felelősséget mindenekelőtt azok a gyarmatosítók viselik, azok az európaiak, „akik minduntalan szembeállították a fehér kultúrát az azon kívül álló kulturálatlansággal [...] A *négritude* fogalma például érzelmi, ha ugyan nem logikai antitézise volt annak a sérelemnek, amely a fehér ember részéről érte az emberiséget.” Ugyanakkor – folytatja Fanon – „Ez a történelmi kényszer, amelynek hatására az afrikai kultúra képviselői faji alapokra helyezik követeléseiket [...] zsákutcába vezet.” (Fanon 1985, 200, 202)

Fanon igen kritikus minden olyan törekvéssel szemben, amely szerint a kulturális identitás nem a nemzeti felszabadításáért vívott politikai küzdelem része, hanem független attól. A „nemzeti kultúráról” szóló negyedik fejezetben ezt írja: „Ha valaki azt képzeli, hogy fekete kultúrát fog létrehozni, tulajdonképpen furcsamód megfélekedzik arról, hogy a négerek eltűnőben vannak [...] Nem lesz fekete kultúra, mert egyetlen politikus sem képzeli magáról, hogy hivatott volna fekete köztársaságok életre hívására. A kérdés az, milyen helyet szánunk népüknek milyen típusú társadalmi viszonyokat akarnak bevezetni, mi a felfogásuk az emberiség jövőjét illetően. Ez az, ami számít. Minden egyéb irodalom és ködösítés.” (Fanon 1985, 219)

A fejezetet lezáró csipős megjegyzése pedig egyértelműen szembe helyezkedik az identitáspolitikákkal: „Ha az ember az, amit tesz, akkor kimondjuk, hogy az afrikai értelmiségi legsürgetőbb feladata ma a nemzetépítés. Ha ez az építés igazi, azaz ha a nép nyilvánvaló akarátát fejezi ki, ha Afrika népeit a maguk türelmetlenségükben mutatja meg, akkor a nemzetépítést szükségképpen egyetemes emberi értékek felfedezése és kidolgozása kíséri. A nemzeti felszabadulás tehát nemhogy eltávolítaná a többi nemzettől, hanem éppen feljuttatja a nemzetet a történelem porondjára. Az internacionalista tudat a nemzettudat szívéből emelkedik ki és válik élővé. E kettős eredet közös mindennemű kultúrában.” (Fanon 1985, 230)

A föld rabjainak zárszavában mindazonáltal Fanon – mintha csak úgy érezné, hogy túl messzire ment a sajátos afrikai út (vagyis egy nem-európai út) előnyeinek taglalásában – az Egyesült Államok példáját veszi elő, amely Európa utolérését tűzte ki célul maga elé, és ez olyan jól sikerült, hogy „az Amerikai Egyesült Államok valóságos szörnyeteggé vált, ahol ijesztő mértéket öltöttek Európa fogyatékoságai, betegségei és embertelensége”. Fanon szerint Afrika nem kell, hogy „utolérje” Európát, hogy egy harmadik Európává váljon, hanem éppen ellenkezőleg: „Az emberiség mást vár tőlünk, nem ezt a karikatúraszerű és egészében véve szemérmetlen utánczást. Ha Afrikát új Európává, Amerikát új Európává akarjuk átalakítani, akkor bízunk az európaiakra országaink sorsát. Jobban csinálják majd, mint közülünk a legtehetségesebbek. Ha viszont azt akarjuk, hogy az emberiség egy fokkal előbbre lépjen, ha magasabb szintre akarjuk emelni, mint ahová Európa juttatta, akkor leleményességre, fölfedezésekre van szükségünk. [...] Európa érdekében, önmagunk érdekében, az emberiség érdekében új bőrt kell öltönnünk, új gondolkodást kell kialakítanunk, meg kell kísérelnünk talpra állítani egy új embert.” (Fanon 1985, 292–293)

Fanon szövegében, mindkét könyvben pontosan azt az alapvető dilemmát látjuk a kulturális identitás és a nemzeti identitás kérdésében, amely az elmúlt fél évszázadban – és meglehetősen, így lesz ez a következőben is – az összes rendszerellenes gondolat rákfenéje volt. Az európai univerzalizmus elutasítása alapvető a pán-európai dominancia és az ahhoz kötődő hatalmi retorika elvetéséhez abban a modern világrendszer-struktúrában, amelyet Aníbal Quijano a hatalom gyarmatiságának nevezett. Ám ugyanakkor mindenki, aki egy egalitárius világért harcol, vagy azért, amit történelmi szocialista törekvésnek nevezhetünk, meglehetősen gyanakvóvá válik azokkal a jelenségekkel szemben, amelyeket Fanon „a nemzeti öntudat csapdájának” nevezett. Tovább kell gondolkodnunk, hiszen vélhetőleg csakis így maradhatunk azon a jövőbe vezető ösvényen, amelyen – hogy ismét Fanon szavaival éljünk – az emberiség „egy lépéssel tovább léphet”.

Harmadik témát, az osztályharcot mint olyat, Fanon írásaiban nem vizsgálta központi kérdésként. És mégis alapvető fontossága van

világnézetében és elemzéseiben. Hiszen Fanon természetesen egy marxista kultúrán nevelődött, Martiniqueon, Franciaországban és Algériában egyaránt. Az általa és munkatársai által beszélt nyelvet át- meg átszőtték a marxista premisszák és szófordulatok. De ugyanakkor Fanon, és mindazok, akikkel együtt dolgozott, hevesen lázadtak a korszak kommunista mozgalmainak megcsontosodott marxizmusa ellen. Aimé

Frantz Fanon

Césaire könyve, a *Discours sur le colonialisme* (Értekezés a gyarmatosításról) klasszikus példa arra, hogy a gyarmati világ értelmisége (és a világ más részeinek értelmisége) miért ábrándultak ki a kommunista pártokból, és dolgozták ki az osztályharc egy eltérő verzióját. A viták fő szempontja az volt, hogy valójában melyek is azok az osztályok, amelyek harcban állnak? A kérdést sokáig azok a kategóriák határozták meg, amelyeket még a német Szociáldemokrata Párt, illetve a szovjet Kommunista Párt állított fel. A legfontosabb érv szerint egy modern kapitalista világban a két alapvető, harcban álló és a leosztásokat meghatározó osztály a városi, ipari burzsoázia és a városi, ipari proletariátus. Az összes többi réteg csupán halott, vagy kihalófélben lévő struktúrák eltűnésre ítélt maradványa, hiszen mindenki bele kell, hogy sajtolódjon a burzsoázia és a proletariátus kategóriáiba, öndefinícióiba.

Amikor Fanon könyveit írta, ezt már csupán viszonylag kevesen fogadták el a valóság megfelelő vagy megbízható leírásaként. A városi, ipari proletariátus a világon sehol sem alkotta a népesség többségét, és egyáltalán nem látszott olyan osztálynak, amelynek a láncain kívül nincs semmi veszténivalója. Ennek következtében a legtöbb mozgalom és értelmiségi azon igyekezett, hogy olyan más leosztást találjon az osztályharcnak, amely szociológiai elemzéseként jobban megállja a helyét, és hatékonyabb alapjául szolgálhatna a radikális politikának. Számos ajánlat érkezett olyan új történelmi szubjektumra, amely a forradalmi tevékenység „dárdahegyévé” válhatna. Fanon ezt a törzsi kötelékeitől

megfosztott, urbanizált lumpenproletariátusban vélte megtalálni. Ám ugyanakkor „a spontaneitás csapdájáról” írva kétségeit is megfogalmazta.

Végső soron többet kaphatunk ma Fanontól, mint pusztán szenvedélyt vagy a politikai akció lehetséges tervezeteit. Kollektív dilemmáink briliáns kézzel felvázolt alaprajzát kínálja. Erőszak nélkül a föld rabjai semmit sem érhetnek el. Ám az erőszak, legyenek bármilyen terápiás erényei, és legyen bármilyen hatásos is, nem old meg semmit. A domináns páneurópai kultúrával való szakítás nélkül lehetetlen előre lépni. Ám az így megerősödő partikularizmus és zavarodottság óhatatlanul „csapdákhoz” vezet. Az osztályharc központi jelentőségű, amennyiben tudjuk, hogy melyek azok az osztályok, amelyek valóban harcolnak. Ám a lumpenosztályok, önmagukban, szervezeti struktúrák nélkül, kiégnek.

Egy olyan hosszú távú átmenetben találjuk magunkat – ahogyan arra Fanon is számított –, amely a ma létező kapitalista világrendszerből valahová máshová vezet. Olyan harc ez, amelynek kimenete teljesen bizonytalan. Ezt talán Fanon maga így nem mondta ki, ám könyvei azt bizonyítják, hogy ő is így érezte. És az, hogy képesek leszünk-e közösen kikeveredni ebből a küzdelemből, és létrehozni egy jobb világrendszert, nagy részben függ attól, hogy mennyire tudunk szembenézni azzal a három dilemmával, amit Fanon körbejárt. Hogy szembenézünk-e velük, és hogy képesek leszünk-e úgy kezelni őket, hogy egyszerre legyünk analitikusan tájékozottak, morálisan elkötelezettek az elidegenedés feloldása mellett – amelyért Fanon is küzdött –, és politikailag is adekvát válaszokat tudjunk adni a bennünket körülvevő valóságra.

Jegyzetek

- 1 François Jeanson szavai, aki a *Fekete bőr, fehér maszkok* francia első kiadásának előszavát írta.
- 2 Fanont itt egyértelműen befolyásolta az algíri csata, és annak szerepe az algériai forradalomban.

Hivatkozott irodalom

Fanon, Frantz 1970 (1952): *Black Skin, White Masks*. London

Fanon, Frantz 1985 (1961): *A föld rabjai*. (Ford.: Kovács Anikó és Staub Valéria) Budapest, Gondolat

(Fordította: Konok Péter)

(Eredeti megjelenés: *New Left Review* 57, 2009. május–június)